

## Møte mellom polsk og norsk i Norge

Av Anne Golden og Kari Tenfjord  
Universitetet i Oslo og Universitetet i Bergen

Dette nummeret av NOA er viet forholdet mellom polsk og norsk i et innvandrings- og andrespråksperspektiv og vi – som deltakere og ledere av prosjektet *ASKeladden* – har fått muligheten til å være gjesteredaktører sammen med fil. dr. Piotr Gabacz som er blitt del av vårt polsk-norske nettverk.

Forskningsprosjektet *ASKeladden. Morsmålstransfer i innlærerspråk – en korpusbasert tilnærming*, ved Universitetet i Bergen, fikk i 2008 finansiering fra Norges forskningsråd. Hovedmålet til *ASKeladden*-prosjektet var å skaffe fram ny teoretisk forståelse for hvordan morsmålet påvirker tilegnelsen av norsk som andrespråk. To av delmålene var å utvikle metoder for bruk av innlærerkorpuset ASK – som allerede var opprettet – og styrke kontakten med utenlandske universiteter som forsker på og underviser i norsk. Kontakten med *Adam Mickiewicz Universitetet* i Poznań, Polen og forskningen på mulig innflytelse fra polsk i tekster innlagt i ASK skrevet på norsk av polske innlærere, gjorde det mulig å arbeide mot disse målene. Professor Grzegorz Skommer ved *Adam Mickiewicz Universitetet* har vært gjesteforsker i *ASKeladden*-prosjektet og flere av hans masterstudenter og ph.d.-kandidater har hatt lengre studie- og forskningsopphold ved UiB, finansiert med SiU-stipend og Yggdrasilstipend, og altså tilknyttet *ASKeladden*. Med dette har det polsk-norske forskningsnettverket blitt styrket.

Helt avgjørende for *ASKeladden*-prosjektet var ASK-korpuset som består av tekster skrevet av norskinnlærere med ti ulike morsmål (albansk, bosnisk-kroatisk-serbisk, engelsk, nederlandsk, polsk, russisk, somalisk, spansk, tysk og vietnamesisk). Det er autentiske tekster skrevet i en autentisk situasjon. Innlærerne har presentert seg for de to offisielle norsktestene som fantes i den perioden tekstene ble lagt inn i korpuset, *Språkprøven i norsk*

for voksne innvandrere og *Test i norsk – høyere nivå*. For de fleste gruppene har vi 100 tekster skrevet for hver av de to testene. ASK er dermed blitt en unik datakilde til transferstudier fordi vi kan sammenlikne tekster skrevet av innlærere fra ulike språkgrupper. Siden tekstene er blitt annotert med informasjon både om feil i tekstene (Tenfjord et al 2009), ordklassetilhørighet og morfologisk og syntaktiske trekk (Oslo-Bergen taggeren) i tillegg til informasjon om hver person som har skrevet tekstene, er ASK også blitt et effektivt forskningsverktøy. Ved hjelp av korpusverktøyet CORPUSCLE (Meurer 2012) gir det forskere (og lærere) rike søkemuligheter .

At polsk ble valgt som ett av språkene i korpuset, ble avgjørende for utviklingen av det polsk-norske forskningssamarbeidet. Og med den økende polske innvandringen til Norge var det naturlig at *ASKeladden* rettet spesiell oppmerksomhet mot studier av språket innlærere med polsk som morsmål produserte. Når vi nå i etterkant kan konstatere at polakker er blitt den største innvandrergruppen i Norge i 2014, er det naturligvis en ekstra grunn til at vi ønsker at forskningsresultater kan nå ut til det økende antallet lærere som møter polakker i klasserommet. Vi ønsker derfor å presentere forskning som kan gi innsikt og forståelse for polakker som skal lære norsk og bruke norsk, både i skriftlig og i muntlig kommunikasjon i Norge.

Artiklene i dette nummeret av NOA tar for seg strukturelle, konseptuelle og pragmatiske forhold i et sammenlignende perspektiv i de to språkene. Dette gjør vi fordi vi mener det kan være av stor betydning med kjennskap til og kunnskap om forskjeller mellom norsk og polsk. Selv om det teoretiske grunnlaget for kontrastive beskrivelser og forskning på transfer/overføring fra morsmål til målspråk til tider har blitt sterkt debattert, har et slikt sammenlignende perspektiv mellom morsmål og målspråk stått sentralt i både norsk og internasjonal forskning i årevis. Polsk og norsk er typologisk forskjellige språk, og det polske og norske språksamfunnet kan kanskje betraktes som ytterpunkter på en europeisk skala når de blir sammenlignet med hensyn til dialektbruk og holdninger til dialekter. Dessuten er den polske innvandringshistorien til Norge viktig å ha med seg i vårt møte med dagens største innvandringsgruppe. Men det er også viktig å være oppmerksom på at polakkene som har skrevet tekstene i ASK-korpuset, ikke kan sies å være representative for den polske innvandrergruppen i dag.

Fem artikler – alle forfattet av polske forskere, på norsk – er skrevet for å formidle egne erfaringer med å lære norsk, med norskundervisning for personer med polsk morsmål og egen forskning. Dette er verdifullt, ikke bare for forskerkollegaer, men også – og ikke minst – for lærere som under-

viser polakker i norsk. Disse forskerne sammenligner ulike sider ved det norske språket og det norske språksamfunnet med sitt eget morsmål og det polske språksamfunnet etter at de – gjennom egen erfaring og egen og andres forskning – har funnet områder i norsk som viser seg å være vanskelige å mestre. Kontrastive beskrivelser har lenge vært vanlige i andrespråklitteraturen – også i Norge – i det man kan kalle den moderne andrespråksperioden, det vil si etter at andrespråksfeltet ble en egen forskningsdisiplin. Men mange av de beskrivelsene hvor norsk blir kontrastert med ulike andre språk, er produsert av personer med norsk som morsmål, som følgelig ikke har den samme erfaringen med å se norsk utenifra. Dette i seg selv er et viktig perspektiv i artiklene som presenteres her.

Den første artikkelen fungerer som et bakpeppe til de fem neste artiklene. Den er skrevet av *Jon Horgen Friberg* og *Anne Golden* og i den blir den polske innvandringshistorien til Norge beskrevet i korte trekk – i tre faser – fra den første fasen med politiske flyktninger på 1980-tallet til den storstilte arbeidsmigrasjonen som fulgte i kjølvannet av EU-utvidelsen i 2004. I tillegg blir noen av personene bak tekstene i ASK, nemlig de 200 polske innlærere som har gått opp til *Språkprøven* og *Test i norsk – høyere nivå* nærmere presentert som gruppe. I korpusstudier blir gjerne personene borte, og ikke alle innlærerkorpora har med særlig mange opplysninger om personene som har skrevet tekstene, fokuset er på det språket de produserer. Oftest blir det likevel opplyst om slike korpora at de er balanserte, og med det menes at korpuset er satt sammen med tekster i ulike sjangrer med en bestemt fordeling, muligens også skrevet av en gruppe som er nådd like langt utdannings-systemet. I ASK ligger det en rekke opplysninger om personenes bakgrunn, likevel blir ofte personene fjernet, hvis det ikke direkte er fokus på én av variablene. Men de fleste polakkene som har skrevet tekstene i ASK, kom til Norge før EU-utvidelsen som førte til den store økningen i polsk arbeidsinnvandring. Gjennomgangen av polsk innvandrerhistorie til Norge gir dermed ASK-informantenes bakgrunn en enda større kontekst.

Den neste artikkelen er skrevet av *Piotr Garbacz*. Han gir en sammenlignende beskrivelse av de polske og norske språksamfunnene og viser til store forskjeller mellom bruk av standardspråk og dialekt og ikke minst til holdninger man har til dialekter i Polen og Norge. Han baserer denne artikkelen på en gjennomgang av tidligere studier. Framstillingen gir kunnskap om forskjeller mellom Polen og Norge både i et sosiolingvistisk og et folkelingvistisk perspektiv. Ikke minst understreker han at kunnskap om forskjellene er viktig for at polakker skal kunne forstå det norske

språksamfunnet og dermed lettere kunne bli integrerte. Men uten tvil er det også viktig for norske forskere og lærere å ha kjennskap til det språksamfunnet polakkene kommer fra. Dette er et lite utforsket område, og kanskje kan artikkelen være en inspirasjon til å gå videre med forskning på nettopp dette temaet.

*Paulina Horbowicz* presenterer egen forskning om andrespråksamtaler, og hun ser i denne artikkelen spesielt på gjentakelser i samtaler mellom norske S1-brukere og polske S2-brukere. Dataene består av fem samtaler som ble tatt opp i forbindelse med doktorgradsprosjekt hennes: *How to be Norwegian in talk? Polish-Norwegian interethnic conversation analysis* (Horbowicz 2010). Analysen hennes i denne artikkelen viser at gjentakelser både kan oppfylle samtale- og høflighetsstrategiske funksjoner. Horbowicz finner at gjentakelser blir lite brukt av polske andrespråksbrukere av norsk og viser at de dermed kan oppfattes som uhøflige av norske samtalepartnere.

*Grzegorz Skommer* har undervist og forsket på norsk i en årrekke, og med dette utgangspunktet har han analysert noen av de utfordringene polske innlærere møter i arbeidet med å oppnå fonologisk kompetanse i norsk. Han sammenlikner det norske og det polske lydsystemet og peker på likheter og forskjeller siden begge deler kan medføre uttaleavvik. Formålet med artikkelen er å identifisere minimale krav polske innlærere må tilfredsstille, for å gjøre seg forstått på en tilfredsstillende måte i norskspråklige muntlige kommunikasjonssituasjoner.

I *Oliwia Szymanskas* artikkel er det bruk og tilegnelse av påstedspreposisjoner hos polske norskinnlærere som er hovedtema. Hun sammenligner preposisjonsbruken i norsk og polsk og belyser forskjeller knyttet til innhold i og distribusjon av de polske og de norske påstedspreposisjonene *i* og *på*. Hun viser hva disse forskjellene kan skyldes, og hva som styrer fordelingen av enkelte preposisjoner i fraser som beskriver plassering og beliggenhet. Artikkelen er basert på ph.d. avhandlingen hennes, *Konseptualisering av rommet hos polske norskinnlærere – utfordringer og diagnoser. En korpusbasert studie med i og på i fokus*. Szymanska viser både til historiske og konseptuelle faktorer som påvirker preposisjonsbruken i polsk, og at problemer med preposisjonsbruken i norsk for de polske innlærerne kan skyldes transfer fra morsmålet.

Artikkelen som er skrevet av *Marta Janik*, sammenligner grammatisk fortidsreferanse i polsk og norsk og viser at det er store forskjeller på de to språkene. I norsk er tempus den viktigste verbkategorien, mens i polsk er det aspekt. Utgangspunktet for artikkelen hennes er masteroppgaven (Janik

2010) *En polakk i norsk fortid. Om feil gjort av polskspråklige norskinnlærere i bruk av perfektum og preteritum*. Hun viser at ulike måter å snakke om fortidige hendelser på i norsk og polsk, fører til transferbaserte feil hos polskspråklige norskinnlærere. Hun argumenterer også for at undervisning er en av faktorene som kan hjelpe innlærerne til å bruke norske fortids-tempora riktig, og at det derfor er viktig at lærerne som underviser i norsk, kan vise til forskjellene i de to språkene.

Et viktig mål for gjesteredaktørene av dette nummeret av NOA, er at det sammenliknende perspektivet i forskningen som det er gitt eksempler på, også kan nå ut til lærere som underviser polske norskinnlærere på ulike kurs i Norge som i Polen.<sup>1</sup>

## Litteratur

- Horbowicz, Paulina 2010. *How to be Norwegian in talk? Polish-Norwegian interethnic conversation analysis*. Oslo: Novus.
- Janik, Marta Olga 2010. En polakk i norsk fortid. Om feil de polskspråklige norskinnlærere gjør i bruk av perfektum og preteritum. I: *Folia Scandinavica Posnaniensia*, nr. 11, 87-100.
- Meurer, Paul 2012. Corpuscle – a new corpus management platform for annotated corpora, i Gisle Andersen (red.): *Exploring Newspaper Language: Using the Web to Create and Investigate a large corpus of modern Norwegian*. Studies in Corpus Linguistics 49, John Benjamins, 2012. Oslo – Bergen taggeren: <http://www.tekstlab.uio.no/obt-ny/>
- Szymańska, Oliwia. 2010. *Konseptualisering av rommet hos polske norskinnlærere – utfordringer og diagnoser. En korpusbasert studie med i og på i fokus*. Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań.
- Tenfjord, Kari, Jon Erik Hagen og Hilde Johansen 2009. Norsk andrespråkskorpus (ASK) – design og metodiske forutsetninger. *NOA. Norsk som andrespråk 1* (s. 52-81).

## Note

- 1 Arbeidet med dette nummeret av NOA er delvis finansiert av Norges forskningsråd gjennom prosjektet *ASKeladden. Morsmålstransfer i innlærerspråk – en korpusbasert tilnærming*, prosjekt nummer 185964, Yggdrasilstipender, SIU-stipender og gjennom ordningen Sentre for fremragende forskning, prosjekt nummer 223265.

